

УДК 342.9: 347.961

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2025.14>**С.С.Розсоха**

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту публічного права

orcid.org/0000-0001-6039-3174

ВИДАННЯ ПІДЗАКОННИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті розкрито юридичну природу та зміст видання підзаконних нормативно-правових актів як інструменту публічного адміністрування нотаріальної діяльності в Україні. Доведено, що підзаконні нормативно-правові акти є фундаментальним адміністративно-правовим механізмом деталізації законодавства, спрямованого на регулювання правових відносин у сфері нотаріальної діяльності. Ці акти забезпечують реалізацію загальних положень законів, адаптуючи їх до практичного застосування через конкретизацію норм та правил. Вони виконують подвійну функцію: створення правових інструментів для публічного адміністрування та забезпечення прозорості й доступності нотаріальних послуг для споживачів. Адміністративне врядування, закріплене у цих актах, сприяє удосконаленню організації процесів надання послуг нотаріусами, включаючи реєстрацію нотаріальних дій, встановлення професійних стандартів і норм поведінки. Особливе значення підзаконні нормативно-правові акти мають для регулювання адміністративних послуг нотаріусів, зокрема таких як проставлення апостиля на офіційних документах, що використовуються для міжнародного обігу документів. Крім того, нотаріуси здійснюють додаткові правові та технічні функції, як-от складання юридичних довідок, друк документів і виїзди за межі офісів, які також регламентовані підзаконними нормативно-правовими актами. Адміністративно-правове забезпечення кадрової діяльності нотаріусів є важливим аспектом публічного адміністрування. Підзаконні нормативно-правові акти визначають порядок отримання правового статусу нотаріуса та його припинення. Міністерство юстиції України, як ключовий орган у цій сфері, затверджує етичні стандарти професійної діяльності нотаріусів, спрямовані на забезпечення їхньої незалежності, дотримання правових норм, а також прозорості відносин із клієнтами. Електронне врядування у сфері нотаріату є сучасною тенденцією, що знаходить своє закріплення в підзаконних нормативно-правових актах. Коли вони регулюють доступ нотаріусів до державних реєстрів, забезпечують кібербезпеку та спрощують адміністрування нотаріальних дій через автоматизацію процесів. В умовах воєнного стану підзаконні нормативно-правові акти набувають особливого значення, швидко адаптуючи нотаріальну діяльність до надзвичайних умов. Вони також регламентують обмеження нотаріальних дій для суб'єктів, пов'язаних із державою-агресором, а також передбачають моніторинг діяльності нотаріусів через відповідні реєстри.

Ключові слова: адміністративний орган, адміністративні послуги, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, нотаріальні послуги, нотаріус, публічне адміністрування, підзаконна правотворчість, розпорядча діяльність, споживачі нотаріальних послуг.

Rozsokha S.S. ISSUANCE OF SUB-LEGAL REGULATORY ACTS AS AN INSTRUMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION OF NOTARIAL ACTIVITIES IN UKRAINE

The article explores the issuance of subordinate regulatory legal acts as an instrument of public administration for notarial activities in Ukraine. It is proven that subordinate regulatory legal acts are a fundamental administrative-legal mechanism for detailing legislation aimed at regulating legal relations in the field of notarial activity. These acts ensure the implementation of general legal provisions, adapting them for practical application through the concretization of norms and rules. They perform a dual function: creating legal instruments for public administration and ensuring transparency and accessibility of notarial services for consumers. Administrative governance enshrined in these acts contributes to the improvement of organizational processes in the provision of notarial services, including the registration of notarial actions, establishment of professional standards, and codes of conduct. Subordinate regulatory legal acts are particularly significant in regulating administrative services provided by notaries, such as affixing apostilles on official documents used for international circulation. Moreover, notaries perform additional legal and technical functions, such as drafting legal opinions, printing documents, and conducting out-of-office visits, which are also regulated by subordinate regulatory legal acts. Administrative-legal support of personnel activities for notaries is an essential aspect of public administration. Subordinate regulatory legal acts define the procedure for acquiring the legal status of a notary. The Ministry of Justice of Ukraine, as a key authority in this area, establishes ethical standards for notarial professional activities aimed at ensuring their independence, adherence to legal norms, and transparency in relations with clients. E-governance in the notarial sector is a modern trend that finds its legal framework in subordinate regulatory legal acts. These acts regulate notary access to state registers, ensure cybersecurity, and simplify the administration of notarial actions through process automation. During martial law, subordinate regulatory legal acts gain particular importance by rapidly adapting notarial activities to extraordinary conditions. They also regulate restrictions on notarial actions for entities connected with the aggressor state and provide for monitoring notarial activities through appropriate registers.

Key words: administrative body, administrative services, Cabinet of Ministers of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine, notarial services, notary, public administration, subordinate regulatory legal acts, regulatory activity, consumers of notarial services.

Постановка проблеми. Актуальність наукового аналізу видання підзаконних нормативно-правових актів як інструменту публічного адміністрування нотаріальної діяльності в Україні обумовлена декількома важливими аспектами. По-перше, підзаконні нормативно-правові акти виступають основним механізмом, що забезпечує деталізацію законодавства, створення умов для його практичного застосування, а також адаптацію до динамічних умов розвитку суспільства та держави. Особливе значення це має для нотаріальної діяльності, яка є однією з ключових сфер забезпечення юридичних прав і свобод громадян.

По-друге, в умовах воєнного стану, коли суспільні та правові реалії постійно змінюються, саме підзаконні нормативно-правові акти дозволяють забезпечити швидку адаптацію нотаріату до надзвичайних умов воєнного стану. Це включає врегулювання порядку надання нотаріальних послуг у зонах бойових дій, контроль за нотаріальними реєстрами та забезпечення захисту даних клієнтів. По-третє, євроатлантичні прагнення українського народу, зокрема інтеграція до європейських і міжнародних організацій, вимагають приведення нормативно-правового регулювання у відповідність до європейських стандартів. Це стосується не лише нотаріальних послуг, але й адміністративних функцій, які виконують нотаріуси, таких як апостилювання документів, правові консультації тощо. По-четверте, розширення діяльності нотаріату за межі традиційних нотаріальних послуг вимагає нових підходів до публічного адміністрування цієї сфери. Включення до роботи нотаріусів електронних реєстрів, забезпечення прозорості та доступності послуг для громадян через інноваційні технології сприяє формуванню сучасної моделі публічного адміністрування.

Отже, актуальність аналізу видання підзаконних нормативно-правових актів у сфері нотаріальної діяльності зумовлена необхідністю підвищення ефективності публічного адміністрування, адаптації до умов воєнного стану та міжнародних стандартів, а також розширення функціонального спектру нотаріату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому аналізі адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності значний внесок зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як А. Абдурашидова, Х. Аджі, А. Азізі, А. Берлач, Я. Бенъ, Т. Білоус, Д. Браун, Р. Брукс, В. Бусел, О. Буханевич, М. Глобінець, Н. Гриців, А. Гуледза, Г. Гулевська, В. Галунько, Р. Ігонін, Н. Ільєва, А. Іп, У. Кінаш, Н. Карнарук, С. Ковальчук, І. Когутич, О. Коротун, О. Косілова, О. Костюченко, О. Красногор, А. Лазур, С. Лізкано Чапета, П. Малавет, А. Маржина, О. Мартинюк, Г. Массе, Л. Міранда Чавес, С. Моріна, А. Моро, В. Мустафа,

І. Нуроїні, О. Надьон, І. Орловська, У. Палієнко, Є. Пряхін, Л. Піньяс, П. Ройек-Соха, М. Саптомо, С. Стеценко, С. Супанджі, С. Мартінез Новелья, В. Тищенко, Б. Цвойдрак, А. Сяра Судраджат, Е. Мренца, Б. Сіхомбінг, К. Федорова, М. Фролков, Е. Халіті-Мустафа, К. Янг, В. Черниш, К. Чижмарь, О. Чудний, О. Яра та інші. Цей перелік підкреслює багатогранність наукових підходів до аналізу досвіду видання підзаконних нормативно-правових актів як інструментів публічного адміністрування нотаріальної діяльності в Україні та важливість подальшого розвитку цієї тематики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних поглядів на цю проблематику вчених, а також вітчизняного законодавства розкрити юридичну природу видання підзаконних нормативно-правових актів як інструменту публічного адміністрування нотаріальної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Юридична природа видання адміністративними органами підзаконних нормативно-правових актів полягає у тому, що вони є інструментом публічного адміністрування, за допомогою якого публічна адміністрація виконує свої адміністративні зобов'язання. Нормативно-правові акти забезпечують права, свободи та законні інтереси приватних осіб. Коли виникає потреба у деталізації законів, оскільки вони не можуть охопити всі аспекти адміністративно-правового регулювання. Підзаконні нормативно-правові акти конкретизують та деталізують закони до рівня, придатного для правозастосування. Вони мають подвійну юридичну природу. По-перше, підзаконні нормативно-правові акти виступають інструментом адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації. По-друге, ці акти є нормами адміністративного права. Видання нормативно-правових актів є правотворчим підзаконним розпорядчим напрямком адміністративної діяльності [1, с. 272–274].

Законодавче розуміння нормативно-правового акта базується на тому, що це офіційний документ, прийнятий суб'єктом правотворчої діяльності на основі Конституції України, законів або чинних міжнародних договорів України. Він спрямований на реалізацію цих документів і містить норми права, обов'язкові до виконання. Юридична сила підзаконного нормативно-правового акту має відповідати Конституції України, законам і актам вищої юридичної сили. Такий акт визначається формою, передбаченою Конституцією чи законом, наприклад, це може бути – положення, порядок, інструкція тощо. Він може затверджувати інші документи, які стають його невід'ємною частиною і набувають його юридичної сили. У межах закону суб'єкти правотворчої діяльності можуть приймати спільні акти. Модельний нормативно-правовий акт визначає типові та стандартизовані форми

правотворчих документів. Модельний нормативно-правовий акт використовується у формі зразкових або типових документів, угод, договорів тощо. Основні вимоги до нормативно-правового акта полягають у тому, що він має узгоджуватися з актами вищої юридичної сили і між собою. Нормативно-правові акти приймаються виключно повноважними суб'єктами правотворчої діяльності у відповідності до встановленої процедури. Вони підлягають оскарженню та опротестуванню у випадках, визначених законодавством [2].

Наприклад, Міністерство юстиції України, приймаючи Наказ № 36/5 «Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця приватного нотаріуса та здійснення контролю за їх дотриманням», вийшло за межі своїх повноважень. Положення наказу, зокрема абзац 9 пункту 3, а також пункти 11 і 12, встановлювали додаткові вимоги до робочого місця приватного нотаріуса, які не передбачені Законом України «Про нотаріат». Абзац 9 пункту 3 зобов'язував приватних нотаріусів обладнувати свої робочі місця засобами охоронної та пожежної сигналізації, хоча Закон України «Про нотаріат» таких вимог не встановлює. Натомість у статті 25 Закону зазначено лише про необхідність захисту приміщення від несанкціонованого проникнення, без деталізації щодо конкретних засобів охорони. Пункти 11 і 12 наказу передбачали можливість тимчасового зупинення або припинення нотаріальної діяльності через невідповідність приміщення вимогам наказу або відмову нотаріуса від перевірки [17].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти є одним із головних і єдиним правотворчим інструментом публічного адміністрування у сфері нотаріату. Вони деталізують і уточнюють норми Закону України «Про нотаріат» та деяких інших, забезпечуючи підзаконними нормами гарантії прав, свобод та законних інтересів споживачів нотаріальних послуг, створюючи інструментарій для їх практичного застосування у нотаріальній діяльності. Це здійснюється з метою забезпечення ефективності публічного адміністрування до моменту правозастосування у вирішенні суспільних значущих проблем в межах публічного інтересу громадян, фізичних осіб та Українського суспільства в цілому.

Науковий аналіз видів підзаконних нормативно-правових актів ми розпочнемо з кадрових. Які забезпечують нотаріат доброчесними та професійними нотаріусами та іншим персоналом. Так, згідно з Порядком видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, який затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 11 липня 2012 року, № 1043/5, свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю може бути видане лише громадянину України. Яка повинна мати повну вищу юридичну освіту зі освітньо-квалі-

фікаційним рівнем магістра. Обов'язковою умовою є володіння державною мовою на визначеному рівні. Вимога щодо стажу роботи у сфері права складає не менше шести років. Зазначений стаж повинен включати три роки роботи помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори. Успішне складання кваліфікаційного іспиту є обов'язковою умовою. Свідоцтво є підставою для призначення на посаду державного нотаріуса. Документ також використовується для реєстрації приватної нотаріальної діяльності. Свідоцтво видається Міністерством юстиції України [3]. З наведеного узагальненого змісту аналізованого підзаконного нормативно-правового акту ми наглядно бачимо наскільки детально та глибинно його норми виписують підстави та порядок забезпечення нотаріату новими доброчесними та професійними нотаріусами.

В тандемі з першим нормативно-правовим актом працюють норми адміністративного права, які затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 22 березня 2011 року № 871/5 що утверджують Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса. Згідно з яким Реєстрація приватної нотаріальної діяльності здійснюється територіальним органом Міністерства юстиції України в межах визначеного нотаріального округу. Для цього особа подає заяву та акт про сертифікацію відповідності робочого місця встановленим вимогам. Документи, необхідні для реєстрації, включають засвідчені копії свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, документа про вищу юридичну освіту, акта про сертифікацію робочого місця, договору страхування відповідальності, а також зразок підпису нотаріуса та відбиток його печатки. Відмова в реєстрації допускається лише у випадках невідповідності поданих документів вимогам або наявності підстав, передбачених законодавством [4].

Нотаріуси зобов'язані підтримувати високий рівень професійності. Умовах динамічних змін суспільних відносин в Україні це забезпечується нормами, які закріплені в Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів, який затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 28 серпня 2014 року, № 1422/5. Він визначає, що метою навчання є вдосконалення професійної підготовки нотаріусів та інших зазначених осіб через оновлення, поглиблення і розширення їхніх знань, умінь і навичок. Порядок базується на положеннях Законів України «Про нотаріат», «Про вищу освіту» та «Про освіту», а також на підставі Положення про Міністерство юстиції України [5].

Отже, підзаконні нормативно-правові акти відіграють ключову роль у забезпеченні кадрового

публічного адміністрування нотаріальної діяльності, шляхом деталізації та конкретизації положень законів України, створюючи дієві вторинні норми права для їх практичного застосування. Зокрема постачання суспільству нових професійних та доброчесних нотаріусів, підвищення їх освітньої кваліфікації.

Окремим рядком слід розглянути підзаконні нормативно-правові акти, які утверджують правила професійної етики нотаріусів України, що затверджені Міністерством юстиції України. Згідно з якими визначено основні засади професійної етики, морально-етичні стандарти поведінки нотаріусів у професійній діяльності, їх взаємодії з клієнтами, органами влади, іншими нотаріусами та органами нотаріального самоврядування. Ці правила є обов'язковими для нотаріусів, їх помічників та консультантів нотаріальних установ. Основними принципами професійної етики є публічність, незалежність, законність, доступність, безпосередність, конфіденційність, чесність, сумлінність, повага до професії. Вимоги до нотаріусів включають виконання обов'язків згідно з присягою, утвердження верховенства права і довіри до закону, уникнення дій, що можуть зашкодити репутації професії. Забезпечується незалежність нотаріусів від стороннього тиску, протидія неправомірному впливу та уникнення конфлікту інтересів. У своїй діяльності нотаріуси повинні дотримуватися чинного законодавства України, забезпечувати захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб. [6].

Отже, Міністерство юстиції України відіграє ключову роль у формуванні стандартів професійної етики нотаріусів через затвердження підзаконних нормативно-правових актів, зокрема Правил професійної етики нотаріусів України. Ці правила визначають основні принципи професійної поведінки нотаріусів, морально-етичні стандарти, а також регламентують їхню взаємодію з клієнтами, органами державної влади, іншими нотаріусами та Нотаріальною палатою України. Особливу увагу приділено забезпеченню незалежності нотаріусів від стороннього тиску, захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб. Також передбачено обов'язок нотаріусів інформувати клієнтів про вартість послуг, забезпечувати своєчасність консультацій і доступність для населення. Забороняється розголошення нотаріальної таємниці та використання конфіденційної інформації в особистих інтересах.

Публічні послуги, які надаються нотаріусами можна поділити на власне нотаріальні, адміністративні та інші, які безпосередньо надаються на основі законодавчих норм, що дозволені законами України та деталізовані підзаконними нормативно-правовими актами затвердженими Кабінетом Міністрів та Міністерством юстиції України. Най-

більш вагомим з яких є Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, що визначає основні правила, місце та строки вчинення нотаріальних дій, порядок встановлення особи, що звернулася за вчиненням нотаріальної дії, перевірку її цивільної дієздатності, а також дійсних намірів та волевиявлення сторін. Нотаріальні дії можуть вчинюватися будь-яким нотаріусом на всій території України, за винятком обмежень, передбачених законом. Нотаріальні дії зазвичай здійснюються у приміщенні державної нотаріальної контори, робочому місці приватного нотаріуса або державному нотаріальному архіві, але у виключних випадках можуть бути вчинені поза цими приміщеннями. Строки вчинення нотаріальних дій залежать від подання всіх необхідних документів, оплати послуг та виконання інших передбачених законом умов, але не можуть перевищувати одного місяця у разі їх відкладення для отримання додаткових відомостей чи проведення експертиз. Установлення особи нотаріусом здійснюється на основі офіційних документів, передбачених законодавством, зокрема паспортів, свідоцтв про народження, або інших ідентифікаційних документів. Особливий порядок передбачено для осіб, які через фізичні вади або хвороби не можуть підписати документи, а також для осіб, які звертаються за вчиненням дій від імені малолітніх чи недієздатних [7].

Отже, власне нотаріальні послуги, які є основною професійною діяльністю нотаріусів, надаються безпосередньо на основі вторинних норм адміністративного права. Їхній порядок і правила чітко регламентовані відповідними нормативно-правовими актами, серед яких головне місце займає Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, який затверджений Міністерством юстиції. При цьому нотаріальні послуги, будучи споживачами публічного адміністрування, завдяки структурованості у підзаконних нормативно-правових актах створюють зворотний зв'язок для ефективного підґрунтя публічного адміністрування нотаріальної діяльності в цілому.

Переходячи до наукового аналізу підзаконних нормативно-правових актів які забезпечують надання нотаріус адміністративних послуг, в першу чергу слід звернутися до Наказу Міністерства юстиції України від 18 вересня 2014 року, № 1551/5 «Про затвердження інформаційної і технологічної карток адміністративної послуги з проставлення апостиля на офіційних документах, що видаються судами, а також на документах, оформлених нотаріусами». Яким регламентовано така адміністративна послуга, що надається нотаріусами відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» і регламентована міжнародною Конвенцією 1961 року, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних доку-

ментів. Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 61 та спільним наказом трьох міністерств визначено порядок і правила проставлення апостиля. Проставлення апостиля здійснюється Міністерством юстиції України на офіційних документах, виданих судами, а також документах, оформлених нотаріусами, які призначені для використання на території іноземних держав [8].

Отже, нотаріуси надають адміністративні послуги відповідно до положень Закону України «Про адміністративні послуги», норми якого знайшли свою деталізацію в підзаконних нормативно-правових актах, затверджених Міністерством юстиції України. Однією з важливих адміністративних послуг є проставлення апостиля на офіційних документах, оформлених судами та нотаріусами, для їх подальшого використання за кордоном. Ця послуга регламентується міжнародною Конвенцією 1961 року та національними нормативно-правовими актами високої та вторинного рівнів.

Нотаріат в Україні є одним із найбільш розвинутих та наближених до потреб людей як територіальна так і за якістю надання публічних юридичних послуг. Відповідно правильним є те що законодавець нотаріусам, крім нотаріальних делегує надання інших юридичних послуг. З метою врегулювання цього Наказом Міністерства юстиції України від 6 грудня 2022 року, № 5441/5 затверджені «Деякі питання щодо надання державними нотаріусами додаткових послуг правового характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, а також послуг технічного характеру». Цей підзаконний нормативно-правовий акт визначає порядок надання державними нотаріусами додаткових послуг правового та технічного характеру. До правових послуг належать консультації, складання документів та письмових довідок з питань законодавства. Технічні послуги включають друк документів, виготовлення дублікатів, надсилання документів та виїзди нотаріусів для вчинення дій за межами робочого місця. Надання таких послуг здійснюється без мети отримання прибутку, відповідно до затверджених переліків та розмірів плати. Собівартість послуг розраховується на основі норми часу та вартості людино-години згідно з бухгалтерськими стандартами. Кошти, отримані за ці послуги, використовуються на оплату праці нотаріусів та консультантів, утримання нотаріальних контор і архівів, а також організацію надання послуг [9].

Отже, нотаріуси в Україні надають не лише нотаріальні та адміністративні послуги, але й додаткові правові та технічні послуги, регламентовані підзаконними нормативно-правовими актами. Зокрема, Наказ Міністерства юстиції України від 6 грудня 2022 року № 5441/5 утверджує підзаконні норми адміністративного права

які встановлюють порядок надання державними нотаріусами таких послуг, які не пов'язані безпосередньо із вчиненням нотаріальних дій. До правових послуг належать консультації, складання документів і письмових довідок із питань законодавства. Технічні послуги включають друк документів, виготовлення дублікатів, надсилання документів та виїзди нотаріусів для вчинення дій за межами робочого місця.

Вагомі норми адміністративного права зосереджені підзаконних нормативно-правових актах, які забезпечують нотаріальну діяльність сучасним електронним врядуванням. Так, Наказом Міністерства юстиції України від 13 жовтня 2010 року, № 2501 затверджений «Порядок ведення Єдиного реєстру нотаріусів». Згідно з яким Єдиний реєстр нотаріусів є комп'ютеризованою базою даних, яка містить інформацію про державні нотаріальні контори, архіви та нотаріусів України, де держателем виступає Міністерство юстиції України, а адміністратором — державне підприємство «Національні інформаційні системи». Реєстр виконує функції ведення обліку державних і приватних нотаріусів, їхнього місця роботи та контактної інформації, забезпечення доступу до відомостей через вебсайт для органів державної влади, підприємств і громадян, а також відкритості інформації про нотаріусів і їхню діяльність [10].

В сучасну еру інформаційного суспільства Постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 року, № 619 був затверджений підзаконний нормативно-правовий акт «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо реєстрації вчинених нотаріусами нотаріальних дій в Електронному реєстрі нотаріальних дій». Який надає можливість здійснити експериментальний проект щодо забезпечення уніфікованого підходу до реєстрації нотаріальних дій в Електронному реєстрі нотаріальних дій, який є складовою частиною Єдиної державної електронної системи е-нотаріату, для покращення збереження, захисту, обліку та надання відомостей про вчинені нотаріальні дії [11].

Ще одним прикладом підзаконного нормативно-правового акту у сфері електронного врядування є Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 року, № 700, яка затвердила «Порядок доступу нотаріусів до Єдиного державного демографічного реєстру». Порядок передбачає використання відомостей з Реєстру для перевірки дійсності документів та отримання персональних даних, але виключно в межах вчинення нотаріальних дій. Доступ нотаріусів до Реєстру здійснюється через Єдину державну електронну систему е-нотаріату, яка забезпечує електронну інформаційну взаємодію між Системою е-нотаріату та Реєстром засобами платформи «Трембіта». Електронна інформаційна взаємодія між суб'єк-

тами доступу відбувається із дотриманням законодавчих вимог щодо захисту інформації, зокрема персональних даних [12].

Отже, адміністративні органи України, в першу чергу (Уряд та Міністерство юстиції України), активно впроваджують підзаконні нормативно-правові акти, що сприяють розвитку електронного врядування у сфері нотаріальних послуг. Постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 року № 700 затверджено порядок доступу нотаріусів до Єдиного державного демографічного реєстру, що визначає механізми використання даних для встановлення особи та перевірки дійсності документів у процесі вчинення нотаріальних дій через інтеграцію електронної інформаційної взаємодії. Постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 року № 619 регламентовано реалізацію експериментального проекту щодо реєстрації нотаріальних дій в Електронному реєстрі нотаріальних дій, інтегрованому в Єдину державну електронну систему е-нотаріату, з метою забезпечення єдиного підходу до збереження, обліку та надання інформації відповідно до законодавства. Наказом Міністерства юстиції України від 13 жовтня 2010 року № 2501 затверджено порядок ведення Єдиного реєстру нотаріусів, що забезпечує облік інформації про державних і приватних нотаріусів, їх контактні дані та місця роботи, а також доступ до цих відомостей для органів влади, підприємств та громадян.

Наказом Міністерства юстиції України від 17 лютого 2014 року, № 357/5 затверджений Порядок проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства. Здійснення таких перевірок включає як планові заходи, так і позапланові, що проводяться залежно від обставин. Планові перевірки організовуються не частіше одного разу на два роки та базуються на графіку, який затверджується Міністерством юстиції України або його територіальними органами. Позапланові перевірки можуть бути цільовими, контрольними або ініційованими на підставі звернень фізичних чи юридичних осіб. Метою перевірок є оцінка організації нотаріальної діяльності, умов роботи та дотримання професійної етики. Крім цього, перевіряється якість нотаріального обслуговування, належність збереження документів та архіву. Окремо аналізується відповідність умов праці вимогам чинного законодавства [13].

Наказом Міністерства юстиції України від 13 грудня 2022 року № 5591 були утверджені форми формування звітності про роботу державних, та приватних нотаріусів, Міністерством

юстиції України та його територіальними органами. Згідно з яким запроваджено Форма звітності № 1-нотаріат (річна), що передбачає відображення показників діяльності державних нотаріальних контор, архівів та приватних нотаріусів. Державні нотаріальні контори, архіви та приватні нотаріуси зобов'язані подавати звіти до відповідних міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції до 10 числа після звітного періоду, а міжрегіональні управління забезпечують збір, обробку та подання зведених звітів Міністерству юстиції до 20 числа. До 30 числа після звітного періоду зведені звіти розміщуються на вебсайтах міжрегіональних управлінь та Міністерства юстиції України. Звіти подаються в електронній формі у форматі із засвідченням кваліфікованим електронним підписом [14].

Отже, спеціальні адміністративні органи здійснюють комплексну розпорядчу діяльність, спрямовану на деталізацію контрольних норм адміністративного права у сфері нотаріату. Наказом Міністерства юстиції України від 17 лютого 2014 року № 357/5 встановлено порядок проведення перевірок діяльності державних нотаріальних контор, архівів і приватних нотаріусів. Основною метою цих перевірок є забезпечення якості нотаріального обслуговування, дотримання правил професійної етики, правильного збереження документів та відповідності умов праці чинному законодавству. Питання звітності у сфері нотаріату також безпосередня регламентовано норми підзаконного нормативно-правового акту – Наказу Міністерства юстиції України від 13 грудня 2022 року № 5591, яким затверджено форми звітності, що охоплюють ключові показники діяльності державних нотаріальних контор, архівів та приватних нотаріусів.

В умовах воєнного стану підзаконним нормативно-правовим актом, що затверджений Постановою Уряду України від 19 квітня 2022 року № 480 встановлено обмеження для суб'єктів, пов'язаних із державою-агресором, зокрема нотаріальні дії щодо громадян російської федерації або юридичних осіб, створених за її законодавством. Згідна з цим зупиняються або їм відмовляється у виконанні нотаріальних дій, за винятком окремих випадків, таких як вихід з громадянства або посвідчення заповіту військовополоненого. Заборонено вчинення окремих нотаріальних дій, зокрема виконавчих написів на кредитних договорах, що не є нотаріально посвідченими. Посвідчення довіреностей та заповітів військовослужбовців дозволяється командирами підрозділів із подальшою реєстрацією у нотаріальних реєстрах. Доступ до єдиних і державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, забезпечується за зверненням користувачів до технічного адміністратора у визначеному законодавством

порядку. У разі неналежного функціонування реєстрів строки внесення даних продовжуються на підтверджений час технічних проблем [15].

Отже, в умовах воєнного стану компетентні адміністративні органи адаптують нотаріальну діяльність до особливостей надзвичайного правового режиму шляхом прийняття підзаконних нормативно-правових актів. Основний акцент зроблено на забезпеченні законності, прозорості процедур та збереженні функціональності ключових реєстрів у складних умовах. Встановлено обмеження на нотаріальні дії для суб'єктів, пов'язаних із державою-агресором, та запроваджено спеціальні механізми моніторингу і контролю за діяльністю нотаріусів через відповідні реєстри. Надається пріоритет захисту прав громадян і дотриманню законодавчих вимог, зокрема у частині виключення нотаріусів з переліків у разі порушень. Усі заходи спрямовані на мінімізацію ризиків та забезпечення стабільності правового регулювання в умовах надзвичайної ситуації.

Порядок і правила проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року, регламентує механізми захисту майнових інтересів осіб, які отримують нотаріальні послуги. У випадку заподіяння шкоди клієнтам через незаконні дії або недбалість нотаріуса забезпечується право на страхове відшкодування. Підтвердженням страхового випадку є рішення суду, що набрало законної сили, або визнана страхувальником і погоджена страховиком претензія. Укладення договорів страхування є обов'язковим для всіх приватних нотаріусів. Мінімальна страхова сума становить тисячу мінімальних розмірів заробітної плати [16].

Висновки. Отже, підзаконні нормативно-правові акти є одним із головних та єдиним правотворчим інструментом адміністрування у сфері нотаріату, забезпечуючи деталізацію законодавчих положень, що надає можливість ефективного публічного адміністрування надання нотаріусами публічних послуг. Коли нотаріальні послуги базуються на нормах адміністративного права, деталізованих підзаконними нормативно-правовими актами, вони стають більш ефективними та доступними. Адміністративні послуги нотаріусів, зокрема прощення апостиля, є прикладом адаптації міжнародних вимог у національну правову систему через розпорядчу діяльність загальних та спеціальних адміністративних органів. Нотаріуси також виконують додаткові правові та технічні функції, які врегульова-

ні нормативно-правовими актами для забезпечення ефективності публічного адміністрування.

Література

1. Галунько В., Стеценко С., Берлач А., Бухачевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В.Фелика, В.Курила. Київ : «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.
2. Про правотворчу діяльність. Закон України 24 серпня 2023 року, № 3354-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 93. ст. 364.
3. Порядком видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 11 липня 2012 року, № 1043/5. Офіційний вісник України. 2012. № 54. С. 194. Стаття 2193. Кодакта 62574/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1170-12>
4. Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України від 22 березня 2011 року, № 871/5. Офіційний вісник України. 2011. № 25. Стор. 28. Ст. 1028. Код акта: 55546/2011.
5. Порядок підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 28 серпня 2014 року, № 1422/5. Офіційний вісник України. 2014. № 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046->
6. Правила професійної етики нотаріусів України. Затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 7 червня 2021 року, № 2039/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 2 серпня 2023 року, № 2765/5). Офіційний вісник України. 2021. № 43. Стор. 92. Стаття 2650. Код акта 105381/2021.
7. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 року, № 296/5. Зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 року за № 282/20595. Офіційний вісник України. 2012. № 17. ст. 632.
8. Про затвердження інформаційної і технологічної карток адміністративної послуги з прощення апостиля на офіційних документах, що видаються судами, а також на призначених для використання на території іноземних держав документах, що оформляються нотаріусами. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 18 вересня 2014 року, № 1551/5. Офіційний вісник України. 2014. № 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1551323-14>
9. Деякі питання щодо надання державними нотаріусами додаткових послуг правового характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, а також послуг технічного характеру. Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 6 грудня 2022 року, № 5441/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 29 жовтня 2024 року, № 3081/5).

Зареєстрований у Міністерстві юстиції України 7 грудня 2022 року за № 1546/38882.

10. Порядок ведення Єдиного реєстру нотаріусів. Затверджений наказом Міністерства юстиції України від 13 жовтня 2010 року, № 2501/5 (із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства юстиції України № 1059/5 від 25 червня 2015 року, № 1827/5 від 12 червня 2018 року, № 109/5 від 13 січня 2020 року, № 5609/5 від 13 грудня 2022 року). Офіційний вісник України. 2010. № 82. ст. 2899.

11. Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо реєстрації вчинених нотаріусами нотаріальних дій в Електронному реєстрі нотаріальних дій. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 року, № 619. Урядовий кур'єр. 2024. № 113. URL: офіційний ресурс.

12. Порядок доступу нотаріусів до Єдиного державного демографічного реєстру. Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 року, № 700 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 619 від 30 травня 2024 року). Офіційний вісник України. 2023. № 140.

13. Порядок проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства.

Затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 17 лютого 2014 року, № 357/5. Офіційний вісник України. 2014. № 16. ст. 512.

14. Деякі питання формування звітності про роботу державних, приватних нотаріусів, Міністерства юстиції України та його територіальних органів у сфері нотаріату. Прийнято Наказом Міністерства юстиції України від 13 грудня 2022 року № 5591/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2022 року за № 1594/38930. Офіційний вісник України. 2022. № 97. Стор. 214. Стаття 6081. Код акта 115475/2022.

15. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 року № 480. Урядовий кур'єр. 2022. № 96 від 27.04.2022.

16. Порядок і правил проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 624, із змінами, внесеними Постановою КМУ від 26 квітня 2017 року, № 293. Офіційний вісник України. 2015. № 186.

17. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду у справі № 2а-10926/09/2670 від 25 січня 2011 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2011. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/13611128>